

Kvinnofrid

Socialdepartementet tillkallade i mars 1993 på uppdrag av regeringen en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av samhällets åtgärder mot prostitution och bl.a. utarbeta förslag till förbättringar av samhällets insatser mot prostitution.

Utredningen, som antog namnet 1993 års prostitutionsutredning, avlämnade i mars 1995 betänkandet Könshandeln (SOU 1995:15). Betänkandet innehåller förslag om att prostitution kriminaliseras genom att ett förbud om köp och försäljning av sexuella tjänster införs i brottsbalken.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i slutet av detta dokument. En remissammanställning finns tillgänglig på Socialdepartementet (dnr S97/8122/IFO).

Sammanfattning av betänkandet Könshandel

Sett ur ett historiskt perspektiv (kap. 2) har prostitution funnits ”i alla tider” men formerna och inställningen till prostitution har ändrats allteftersom samhället förändrats.

Det nutida samhället präglas av internationalisering och de globala rörelserna påverkar också mönstren för prostitution. Migration av kvinnor från tredje världen och Östeuropa till bordeller i Västeuropa, Nordamerika och Japan är t.ex. nya företeelser liksom sexturism från Europa till Thailand och Sri Lanka. Den internationella handeln med kvinnor över gränserna, s.k. trafficking, har ökat oroväckande. Sexturism till länder där barn utnyttjas i prostitution, främst i Sydostasien, har fått stor omfattning. Spridningen av hiv och aids är ett allvarligt problem som fått könshandeln att framstå i ett nytt perspektiv.

Samarbete för att motarbeta prostitution förekommer i ganska stor utsträckning mellan stater och i olika internationella organisationer. Ett antal konventioner och andra internationella dokument har utarbetats bl. a. inom FN och Europarådet för att förhindra prostitution och kvinnohandel.

Samtidigt finns rörelser som verkar för att prostitution skall legaliseras och erkännas som arbete så att t.ex. arbetsrättslig och social lagstiftning blir tillämplig också på de prostituerade. Uttrycket sex-arbetare har alltmer kommit att användas på dem som verkar som prostituerade eller inom sex-industrin.

I Sverige finns bestämmelser i brottsbalken som direkt syftar till att motverka prostitution, nämligen bestämmelserna om koppleri och om förförelse av ungdom. För dessa och för andra rättsregler som kan bli tillämpliga i detta sammanhang redogörs i kapitlet om gällande rätt (kap. 3).

För att se om några förändringar skett i Sverige under senare tid när det gäller könshandelns omfattning och former och vilken påverkan de internationella mönstren kan ha haft, har utredningen gjort en kartläggning av den svenska könshandeln. Utredningen har också försökt se om och i så fall i vilken omfattning könshandeln är organiserad eller har samband med den organiserade brottsligheten. Med några bilder från verkligheten, av kvinnor och män i könshandeln (kap. 4) som bakgrund, lämnas en redogörelse för den heterosexuella könshandelns omfattning och former (kap. 5) och även för parterna i könshandeln (kap. 6).

Uppskattningsvis 2 500 kvinnor säljer varje år sexuella tjänster i Sverige. Antalet kvinnor i gatuprostitutionen har beräknats till ca 650. De övriga återfinns i den mer osynliga inomhusprostitutionen, på massageinstitut, i lägenhetsprostitution, i eskortservice och i call-girl-verksamhet. Om man, som 1977 års prostitutionsutredning, utgår från att varje kvinna har 50 olika kunder innebär detta att 125 000 män köper sexuella tjänster varje år. Härtill kommer ett antal män som köper sexuella tjänster av män. Dessa siffror innebär att könshandeln i Sverige

efter en nedgång under 1980-talet och början av 1990-talet nu åter ökar. Antalet kvinnor i gatuprostitutionen har minskat men i stället kan inomhusprostitutionen, där köpare och säljare oftast får kontakt via annons, antas ha större omfattning än tidigare, framför allt gäller detta massageinstitut och liknande verksamheter. En del kvinnor rör sig mellan de olika prostitutionsformerna. Kvinnor, som tidigare lämnat gatuprostitutionen, har i vissa fall återvänt till gatan när de blivit arbetslösa. Andelen kvinnor som har psykiska störningar har ökat på senare år, liksom andelen utländska kvinnor. Ungefär hälften av kvinnorna i gatuprostitutionen är missbrukare av narkotika eller alkohol. Medelåldern för kvinnorna i gatuprostitutionen har ökat något. Även om en del kvinnor av olika skäl lämnat könshandeln visar siffrorna att en nyrekrytering hela tiden skett. Omsättningen i gatuprostitutionen har ibland omfattat mer än en tredjedel av säljarna per år.

Antalet mycket unga kvinnor i gatuprostitutionen är lågt. Framför allt får detta ses som ett resultat av socialtjänstens och polisens arbete för att hindra unga kvinnor att etablera sig som prostituerade. På sexklubbarna arbetar däremot framför allt unga flickor och det är också de unga flickorna som efterfrågas vid framställning av pornografisk film.

Könshandeln förändras i takt med att samhället i övrigt förändras och nya former uppstår hela tiden. Ett sätt att dölja verksamheten är att organisera slutna klubbar där medlemmarna erbjuder olika sexuella tjänster, från pornografi och adresser till prostituerade utomlands till samlag, alltså en sorts varuhus för köp av sexuella tjänster. Nya kontaktvägar mellan köpare och säljare på könsmarknaden har också öppnats via datanät och genom videogram.

Sexindustrin expanderar och har tagit till sig den nya tekniska utvecklingen. Telefonsex, sex på datadisketter och CD-Rom har fått en ökande spridning. Stor efterfrågan finns på sexkontaktidningar och grovt pornografiska filmer. Mycket av sexindustrin förutsätter annonsering i dagspress eller kontaktidningar. Antalet annonser i dagspressen om massageinstitut och liknande verksamheter, som tillhandahåller sexuella tjänster, har ökat oroväckande. En del kontaktidningar innehåller annonser som öppet erbjuder prostitutionskontakter. Sexindustrin ger uppenbarligen möjligheter till stora ekonomiska vinster. Omfattningen av denna industri har inte till fullo kunnat utredas.

Organiserad prostitution, som har samröre med den organiserade brottsligheten, förekommer i mycket begränsad omfattning i Sverige. Koppleriverksamhet förekommer i olika former. Sådan verksamhet i samband med sexklubbar och sexbutiker har dock inte kunnat påvisas mer än i några enstaka fall i Sverige. Farhågor som ibland framställts om organiserad import till Sverige av prostituerade från öststaterna tycks för närvarande sakna grund.

I jämförelse med andra europeiska länder har könshandeln i vårt land liten omfattning. Det totala antalet prostituerade i Sverige kan som nämnts beräknas uppgå till drygt 2 500 medan motsvarande siffra i t. ex. Holland, vars folkmängd är ungefär dubbelt så stor som Sveriges, är ca 20 000. Andelen svenska män som köper sexuella tjänster är också liten vid en internationell jämförelse. Att könshandeln har en begränsad omfattning i Sverige kan säkert tillskrivas många olika omständigheter. Sverige har haft en annan tradition när det gäller synen på prostitution än den man haft på kontinenten. Ett väl utbyggt trygghetssystem liksom gemensamma strävanden i samhället mot ökad jämställdhet mellan kvinnor och män kan ha haft betydelse. Ett väl fungerande socialt arbete mot prostitution har också betytt mycket.

Kunskapen om säljarna i könshandeln är i stort begränsad till kvinnorna i den synliga prostitutionen på gatan.

Säljarna i gatans könshandel rekryteras mestadels bland kvinnor som på olika sätt fått en dålig start i livet, som tidigt berövats sin självrespekt och fått en negativ självbild. På senare tid har sambandet mellan prostitution och sexuella övergrepp i barndomen blivit alltmera uppenbart. Prostitutionsdebuten handlar sällan om ett plötsligt djupt fall i förnedring. Kvinnorna har ofta

varit på väg mot prostitution mycket länge, av skäl som ligger långt tillbaka i tiden. Det är ibland också fråga om en successiv och gradvis tillvänjning till könshandeln. I denna process kan en rad faktorer medverka, bl.a. spelar sexklubbar och den pornografiska industrin en stor roll. Den utlösande faktorn kan vara en akut brist på pengar, kanske i kombination med påverkan från en väninna som prostituerar sig eller arbetar på sexklubb eller från en pojkvän/hallick.

Männen – köparna – i könshandeln är en stor grupp, mycket större än säljarna. Om man utgår från vad den tidigare Prostitutionsutredningen fann, har uppskattningsvis tio procent av de svenska männen erfarenhet av könsköp. Könsköparen avviker visserligen inte från genomsnittsmannen när det gäller yrke, ekonomi eller civilstånd men han får däremot sägas vara avvikande när det gäller inställningen till sexualitet och kvinnor. Orsakerna till att männen köper sexuella tjänster varierar. En del av köparna förefaller att ha allvarliga problem när det gäller synen på och förhållningssättet till sexualitet. Några har svårt att etablera en normal relation till en kvinna. Hos en del av männen finns också erfarenheter av kränkt sexualitet, av att ha blivit förförda eller utsatta för övergrepp tidigare i livet. Männens avvikande inställning till sexualitet och svårighet att få kontakt med kvinnor kan vara en följd av den vilshenhet och de känslor av otillräcklighet som många könsköpare ger uttryck för. Prostitutionskontakterna med sexuell utlevelse utan relation, närhet eller krav – avskalade relationer – kan bli en möjlighet att slippa konfronteras med dålig självkänsla och oförmåga att utlämna sig själv i genuina mänskliga kontakter.

Prostitutionens främjare och profitörer hör också till könshandeln. Hallickar, som tar del av inkomsterna från sambons eller flickvännens prostitution, förekommer i ganska stor utsträckning bland de gatuprostituerade. Den professionelle hallicken, som har två eller flera kvinnor som prostituerar sig och ger honom del i inkomsterna, är numera inte så vanligt förekommande. Annonshallicken och hyreshallicken har stor betydelse som främjare av prostitution, eftersom flera av de prostitutionsformer som är vanliga i dag förutsätter att köpare och säljare får kontakt via annons och att det finns en lokal där könsumgänget kan äga rum.

I Sverige förekommer också manlig homosexuell könshandel (kap. 7) i olika former i såväl större som mindre städer. Frågan vilken omfattning den homosexuella prostitutionen har är dock omöjlig att besvara, dels därför att det är svårt att skilja mellan vanliga homosexuella kontakter och kontakter i prostitutionssyfte, dels därför att den homosexuella prostitutionen präglas av diskretion och osynlighet. Prostitution kan dock sägas vara relativt vanligt förekommande i den manliga homosexuella kulturen.

Det finns likheter mellan den homosexuella och den heterosexuella prostitutionen bl.a. när det gäller prostitutionsdebuten och skadorna i form av känslöstörningar. Det finns också flera skillnader. I den homosexuella prostitutionen tenderar köparen att vara den som stigmatiseras och som utsätts för våld och inte säljaren som i den heterosexuella prostitutionen. Den homosexuella prostitutionen kan ibland för säljaren vara en blandning av affärsverksamhet och egen utlevd sexualitet, vilket praktiskt taget aldrig förekommer i den heterosexuella prostitutionen.

Stöd- och hjälpinsatser för de prostituerade i den homosexuella könshandeln förekommer i mycket begränsad omfattning.

Ett område som har nära anknytning till prostitutionen är pornografin (kap. 8). Pornografin förmedlar en syn på kvinnor som varor, objekt; samma kvinnosyn som är en förutsättning för könshandeln.

Merparten av den pornografi som är tillåten för visning och spridning i Sverige innehåller inte våld eller hot i någon större omfattning. Runt om i världen produceras emellertid pornografiska

filmer med mycket och grovt våld. Dessa filmer är åtkomliga även på den svenska videomarknaden.

Även om det inte är belagt att prostitutionen påverkas av våldspornografin, finns klara kopplingar mellan prostitution och pornografi. Könshandelskunderna är ofta konsumenter, eller storkonsumenter, av pornografi och hämtar där inspiration till sexuella tjänster, som de sedan begär att prostituerade kvinnor skall utföra. De kvinnor som deltar vid framställning av pornografi är också ofta säljare i könshandeln.

Könshandelns skadeverkningar beskrivs i kap. 9. Den allmänna uppfattningen bland dem som har praktisk eller teoretisk kunskap om könshandeln är, att denna medför skador för kvinnorna av psykiskt, fysiskt och socialt slag, ofta av djupgående natur. Detta hindrar inte att det också kan finnas kvinnor som – därför att de har prostituerat sig endast tillfälligt eller av andra skäl – kan klara sig ur prostitutionen med få eller inga bestående skador. Dessa kvinnor syns dock vara undantag.

Säljarna i könshandeln lider i stor utsträckning av ohälsa och drabbas också ofta av skador genom misshandel och andra övergrepp. De får nästan undantagslöst psykiska besvär. Många av dem missbrukar alkohol och narkotika. Missbruket är ibland orsak till att de prostituerar sig, ibland något som de tar till för att stå ut med sin hantering. Forskning och erfarenhet visar att skador som kvinnor vållats genom att de tidigare blivit utsatta för övergrepp förstärks och fördjupas i prostitutionen. De prostituerade är ofta utsatta för olika brott som misshandel, våldtäkt och stöld men gör sig också själva skyldiga till brott i inte obetydlig omfattning. Kvinnornas anhöriga och framför allt deras barn drabbas på olika sätt direkt och indirekt av de skador kvinnorna ådrar sig i könshandeln.

Det är antagligt att även könsköparnas problem befästs och förvärras i könshandeln. Troligen skulle många av männen behöva behandling. Också deras anhöriga utsätts för risk att skadas genom deras handlingssätt, inte minst riskerar de att smittas av sjukdomar som överförs genom könsumgänge.

Könshandeln skadar också samhället i stort. Att män kan köpa tillträde till kvinnors kön för att tillfredsställa sina egna sexuella behov strider mot uppfattningen om alla människors lika värde och strävandena mot full jämställdhet mellan kvinnor och män. Könshandeln förmedlar en oacceptabel människosyn och är ett hinder för individens utveckling. Till de negativa verkningarna för samhället hör också kostnaderna för de sjukdomar och skador som prostitutionen orsakar och den kriminalitet som ingår i eller är en följd av könshandeln.

Sociala insatser mot prostitution och för de prostituerade (kap. 10) bedrivs främst av de särskilda prostitutionsgrupper som inrättats inom socialtjänsten i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. Det finns stora likheter i gruppernas arbetssätt och utveckling men också olikheter vad gäller resurser, prioriteringar och arbetssätt.

När det gäller uppsökande och motiverande arbete bland kvinnorna i gatuprostitutionen tycks samtliga grupper ha övergått från ett konfrontativt motivationsarbete med starka inslag av praktiska sociala insatser till ett mera långsiktigt, tålmodigt påverkansarbete där man väntar in kvinnornas egna beslut, finns till hands och försöker motivera till behandling.

Det uppsökande arbetet i prostitutionsområdena är fortfarande kärnan i gruppernas arbete. Det är främst genom detta arbete som man i stor utsträckning har lyckats förhindra nyrekrytering av unga kvinnor till gatuprostitutionen. Grupperna har i allmänhet föredragit att lägga tyngdpunkten på fältarbetet och att anlita psykoterapeuter och psykologer för behandlingsarbetet.

Några kategorier av gatuprostituerade har varit svåra att nå med de metoder och resurser man för närvarande förfogar över. Sådana grupper är kvinnorna i inomhusprostitutionen, kvinnorna med utländsk härkomst och de psykiskt sjuka kvinnorna.

Prostitutionsgrupperna har varit mycket aktiva när det gäller att, genom det dagliga arbetet och arbete med särskilda projekt, samla och systematisera kunskaper. Deras kunskaper på prostitutionsområdet har också efterfrågats inom olika områden i samhället. Grupperna har dock haft varierande resurser att arbeta med information.

Visst stödande och behandlande arbete för kvinnor i prostitutionen bedrivs även i missbruksvården, i sjukvården, i kriminalvården och av frivilliga organisationer. Dessa insatser är dock inte direkt riktade mot prostitution. Prostitution behandlas istället som en del av kvinnornas problem i sin helhet.

Härutöver bedrivs arbete av förebyggande karaktär vid särskilda ungdomsmottagningar, skolor och andra institutioner liksom av kvinnoorganisationer.

Utredningen har sett på förhållanden och lagstiftning på prostitutionsområdet i några andra länder för att kunna få en överblick över könsmarknaden ur ett större perspektiv. I kap. 11 redogörs – utan anspråk på fullständighet – för förhållandena i Danmark, Norge, Finland, Nederländerna, Storbritannien, Ryssland, Estland och Kanada.

I kap. 12 beskrivs några sociala projekt med anknytning till prostitution i Norge, Danmark och Nederländerna. Projekten skiljer sig åt, både när det gäller inställningen till prostitution och syftet med verksamheten. Inställningen kan variera från att man anser att all prostitution är av ondo till att man anser att frivillig prostitution inte är skadlig eller att prostitution bör betraktas som vilket yrkesarbete som helst. Få projekt har som uttalat mål att bekämpa prostitution. De flesta syftar till att hjälpa de prostituerade med råd och stöd eller med praktiska angelägenheter.

Ett flertal internationella organisationer arbetar också för att bekämpa prostitution och kvinnohandel. Det finns alltså en stor medvetenhet om problemen och en vilja till samarbete över gränserna.

Att barn utnyttjas i prostitution (kap. 13) förekommer inte i någon större omfattning i Sverige. En underårig som påträffas i könshandeln blir hos oss omedelbart föremål för omhändertagande och andra åtgärder från samhällets sida med syfte att bryta beteendet.

Sexuellt utnyttjande av barn förekommer däremot i stor utsträckning och på kommersiell basis i många andra länder, ibland som en del i en internationell sexturism-industri. Antalet barn som utnyttjas på detta sätt kan uppskattas till flera 100 000. Sexturister och pedofiler reser från vårt land och från andra länder, främst till Sydostasien, i avsikt att sexuellt utnyttja barn. Även i andra delar av världen förekommer barnprostitution. I t.ex. Afrika och Latinamerika, i Frankrike och Nederländerna känner man till att barn- och ungdomsprostitution förekommer. Även i de baltiska länderna, där prostitutionen ökat lavinartat under senare år, finns många unga i prostitutionen.

Enligt den svenska lagstiftningen kan en svensk medborgare dömas efter svensk lag och av svensk domstol för att sexuellt ha utnyttjat ett barn utomlands under förutsättning att gärningen är straffbar också i det land där den begicks. Det har emellertid visat sig vara svårt att få till stånd åtal och dom i Sverige. Huvudsakligen har detta berott på praktiska svårigheter.

Enligt den förra Prostitutionsutredningen förelåg prostitution när minst två parter sålde respektive köpte sexuella tjänster mot (vanligen) ekonomisk ersättning, som utgjorde en förutsättning för den sexuella tjänsten. Det skulle alltså vara fråga om en handling där den ena parten deltog som säljare och den andra som köpare, varvid köparen erlade betalningen i utbyte mot sexuella tjänster.

Den nuvarande utredningen har valt att använda ordet könshandel – synonymt med prostitution – som mera adekvat. Könshandel inbegriper båda parternas handlande, samtidigt som det gör klart vad det egentligen handlar om, nämligen en handel som går ut på att tillfredsställa köparens sexualdrift. Vissa fall som inte ryms inom den tidigare definitionen men som måste anses utgöra könshandel är t.ex. att en köpare betalar för ”privat posering”.

Begreppet könshandel omfattar enligt utredningen både heterosexuell och homosexuell prostitution och omfattar både kvinnor och män som köpare och säljare. Det kan vara fråga om sexuella tjänster av olika slag som inte nödvändigtvis behöver utgöra vad lagen kallar sexuellt umgänge. Ersättning i någon form, som kan vara annat än kontanta medel, skall vara en förutsättning för den sexuella tjänsten. Utredningen har inte funnit det nödvändigt att begränsa innebörden av begreppet könshandel till fall där den som deltar i handlingen betalar; könshandel kan även innefatta fall där någon annan betalar.

I överbägandena (kap. 14) påpekas, att en sådan inställning som förekommer i en del europeiska länder, dvs. att könshandel skulle tillåtas i öppna och reglerade former, har få anhängare i vårt land. I stället är inställningen att könshandeln måste bekämpas. Samhällets inställning till könshandel är betydelsefull. Liberaliseringen av sexmarknaden på 1970-talet visade att ju mer tillåtande samhället är desto fler män är beredda att köpa sexuella tjänster. Det finns alltså en risk i att normalisera könshandeln.

När det gäller parterna i könshandeln har intresset i stor utsträckning koncentrerats på säljarna. Men trots den forskning som bedrivits vet vi t.ex. fortfarande inte vad som gör att en kvinna med svår barndom blir prostituerad medan en annan med lika svåra uppväxtförhållanden inte tar detta steg. Könnsrollernas betydelse härvidlag, liksom kvinnors och mäns intima relationer och deras relationer till familjen behöver studeras mera.

Köparna har förblivit märkligt osynliga. Frågan hur det kan komma sig att ”vanliga män” som ofta är gifta eller sammanboende av skäl som nyfikenhet, spänning eller kravlöshet deltar i en verksamhet som de borde vara medvetna om är destruktiv har förblivit obesvarad. Möjligen har män inte fått tillräcklig upplysning och information om att de faktiskt använder sin sexualdrift till att skada andra människor och att ett sådant beteende är klandervärt och på sikt också skadar dem själva. Om man vill förhindra könshandel finns det alltså skäl att rikta uppmärksamheten mot köparna och diskutera olika sätt att påverka deras beteende.

Kunskap om de prostituerade kvinnornas och köparnas bakgrund och motiv är betydelsefull när det gäller hur sociala insatser och behandlingsinsatser skall utformas och hur man på sikt skall kunna förebygga prostitution. Sådan kunskap är också nödvändig för att information och upplysning skall kunna spridas på effektivaste sätt.

Insatserna för att förebygga prostitution bör göras på många plan. Föräldrarnas inställning när det gäller sexualitet och könsroller är av den största betydelse. För att barn skall växa upp till ansvarskännande och jämställda kvinnor och män krävs att de får jämställda förebilder och en känslomässigt varm och trygg uppväxt. På ”dagis” och i skolan måste flickor och pojkar få vara lika synliga och få använda alla delar av sin begåvning. I samhällslivet måste kvinnor och män värderas lika.

Undervisning i dessa frågor borde ingå i den föräldrautbildning som erbjuds i olika sammanhang. Skolans undervisning i sex och samlevnad måste ge eleverna insikt om att sexualitet och känsloliv hänger samman; att sexualitet inte är en handelsvara och att den aldrig får utövas på någon annans bekostnad. Här kan utbildning av lärare och annan skolpersonal fylla en viktig funktion. Skolhälsovården har också en viktig uppgift i att fånga upp och hjälpa ungdomar som har problem.

Prostitutionsgrupperna och andra som arbetar med problem med anknytning till prostitution utför ett viktigt arbete av förebyggande, stödjande och behandlande karaktär. Sådana insatser behövs självfallet också i fortsättningen. Det bör finnas i förväg bestämda samarbetsformer mellan prostitutiongrupperna och sjuk- och hälsovårdens enheter, psykologer och narkomanvård för att adekvat vård vid behov skall kunna ges inom rimlig tid. Samarbete mellan prostitutionsgrupper och polis kan också ge stora fördelar.

De nuvarande sociala insatserna har inte räckt till när det gäller att nå männen i könshandeln, vare sig som köpare eller säljare. För detta krävs ökade resurser och andra former för arbetet. En annan grupp som inte kunnat nås är de transvestiter eller transsexuella som prostituerar sig. Om denna grupps förhållanden har såvitt bekant inte några studier gjorts. Också beträffande pedofilerna behövs forskning.

Någon samlad bild över könshandeln, den forskning som bedrivs eller de insatser som görs för att motverka den finns inte. Ett *nationellt center skulle* kunna sammanställa en sådan bild, samordna de olika insatserna och göra det möjligt att ha en pågående beredskap för att bekämpa prostitution. Utredningen föreslår därför att ett sådant center inrättas.

Centret, som till en början kunde anordnas som ett tidsbegränsat projekt, skulle bl.a. kunna ha till uppgift att ha en aktuell överblick över den *forskning* som bedrivs, initiera ny forskning och vid olika tidpunkter sammanställa kunskaperna. Forskningsresultat och andra rön skulle förmedlas till den lokala nivån. Centret skulle kunna hålla kontakt med de operativa verksamheterna på *lokal nivå* för att ha en aktuell kunskap om förändringar i könshandels omfattning eller former, hur de sociala insatserna genomförs och vilka resultat de ger. Vidare skulle prostitutionscentret kunna vara en *informationsbas* för forskare, politiker och media.

Andra uppgifter kunde vara att fungera som *opinionsbildare*, liksom att sköta kontakter med läroanstalter, militär, polis och andra målgrupper när det gällde utbildning och pedagogiska hjälpmedel för utbildning. Vid sidan av dessa uppgifter skulle centret kunna ha det nationella ansvaret för kontakter med andra länder för utbyte av erfarenhet och information.

Utredningen har även övervägt frågan om kriminalisering är en lämplig metod för att komma tillrätta med könshandeln och de problem den för med sig. Utredningen föreslår att könshandel kriminaliseras. Många argument talar både för och emot en kriminalisering.

Ett straffbud skulle fylla en normbildande funktion och göra klart att prostitution inte är socialt acceptabelt. För många av könsköparna skulle risken för upptäckt, polisutredning och rättegång vara en starkt avhållande faktor. Även för många av kvinnorna skulle en kriminalisering få en avhållande effekt. Framför allt skulle kriminaliseringen utgöra ett effektivt medel för att hindra kvinnor att ge sig in i prostitution. Kvinnorna skulle också få en starkare ställning när det gällde att stå emot en påtryckare om de kunde hänvisa till att verksamheten var brottslig.

Mot en kriminalisering talar att prostitutionen skulle drivas "under jord" och att många prostituerade kanske inte skulle våga söka hjälp. Risken för fysiska övergrepp och annan kriminalitet skulle kanske öka. Kriminella eller våldsamma könsköpare, liksom en del narkotikaberoende prostituerade skulle förmodligen inte låta sig påverkas av en kriminalisering. Andra svårigheter är att kunna göra gränsen mellan en straffbelagd och en inte straffbelagd gärning så klar och entydig som krävs vid en kriminalisering. Bevisvärigheterna skulle också kunna bli betydande.

Även om svårigheterna vid en kriminalisering kan tyckas stora, så skall de inte överdrivas. Vid en kriminalisering får förutsättas att detta område ges en högre prioritet inom polisen och får ökade resurser. Farhågor för att prostitutionsfrågan vid en kriminalisering skulle anses löst får anses obefogade. Det sociala arbetet som bedrivs i dag kommer utan tvivel att kunna fortsätta men kanske i andra former. En jämförelse kan göras med den som gör sig skyldig till narkotikabrott. Trots att en narkoman straffas för att ha innehaft eller använt narkotika har vi i vårt land en omfattande narkomanvård. Bevisvärigheter och gränsdragningsproblem har inte avhållit samhället från att lagstifta på andra områden mot företeelser som inte kan ansetts acceptabla. Med den ökade internationaliseringen finns också risk för att inställningen till könshandel kommer att ändras i Sverige och bli mer lik den i länder där könshandel anses som en naturlig del av samhällslivet. Det är alltså nödvändigt att klart ta ställning mot prostitution. En kriminalisering kräver emellertid att tillräckliga resurser avsätts både för spaning och

utredning men också för rehabilitering. För den händelse erforderliga resurser inte skulle anses föreligga för att förstärka både de sociala insatserna och polisen bör man avstå från att kriminalisera könshandeln *nu* och i stället inrikta ansträngningarna på sociala insatser, däribland det föreslagna prostitutionscentret.

Vid en kriminalisering bör straffansvaret omfatta både köpare och säljare. Brottet kan rubriceras könshandel respektive grov könshandel. Med den beskrivna innebörden av begreppet könshandel skulle inte bara köp av samlag och annat sexuellt umgänge omfattas av bestämmelsen utan också sådana sexuella tjänster där någon beröring av könsdelar inte direkt förekommer, t.ex. privat posering.

Koppleriansvaret bör reformeras så att det omfattar också den som främjar eller bereder sig vinning av att annan i samband med framställning av pornografiska bilder eller filmer mot ersättning har tillfällig sexuell förbindelse som innefattar samlag eller har grovt kränkande karaktär. Utredningen föreslår att koppleriansvaret utvidgas. För att undvika gränsdragningsproblem bör ansvaret, när det gäller den nya typen av koppleri, begränsas till sådana situationer där kvinnor och män utnyttjas för att mot betalning ha samlag eller där den agerande utför eller deltar i grovt kränkande sexuella handlingar.

Någon ändring när det gäller påföljden för koppleri respektive grovt koppleri föreslås inte. För brottet könshandel föreslås att påföljden i normalfallet bestäms till böter eller fängelse upp till sex månader. För grov könshandel föreslås att påföljden blir densamma som för koppleri, fängelse i högst fyra år.

För vissa av de prostituerade bör den lämpliga påföljden vara någon form av vård eller behandling. Även män som regelbundet utnyttjar prostituerade torde ofta vara i behov av rehabilitering i form av konstruktiva sociala och psykologiska stödinsatser.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 1995:15)

Riksdagens ombudsmän, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Skolverket, Rikspolisstyrelsen, Domstolsverket, Riksåklagaren, Justitiekanslern, Jämställdhetsombudsmannen, Kriminalvårdsstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Ungdomsstyrelsen, Statskontoret, Statens institutionsstyrelse, Vårdsskildringsrådet, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet, Sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet, Polismyndigheten i Stockholm, Polismyndigheten i Göteborg, Polismyndigheten i Malmö, Polismyndigheten i Norrköping, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Stockholms läns landsting, Göteborgs- och Bohuslans landsting, Malmöhus läns landsting, Stockholms stad, Göteborgs stad, Malmö kommun, Norrköpings kommun, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Föreningen Sveriges polischefer, Föreningen Sveriges socialchefer, Sveriges fastighetsgarförening, Riksförbundet Hem och Skola, Riksförbundet för sexuell upplysning, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, Organisationen för barnens rätt i samhället, Rädda Barnen, Svenska Unicef-kommittén, Folkaktionen mot pornografi, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, Brottsofferjourernas riksförbund, Fredrika Bremer-förbundet, Kvinnoforum, Svenska kyrkans centralstyrelse, Sveriges Frikyrkosamråd, Sveriges Kristna Råd, Sveriges Kristna Ungdomsråd, Stadsmissionen, Brottsoffermyndigheten, Barnombudsmannen, Sveriges Film- och Videoproducenters Förening, Oberoende Filmares Förbund.